

Маслак Л. П. Результати формування професійної іншомовної компетентності майбутніх офіцерів / Л. П. Маслак // Збірник наук. праць Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького. – Хмельницький : НАДПСУ, 2008. Частина II, № 45. – С. 93–97.

УДК 378.6: 355+378.147

*Маслак Людмила Петрівна,
старший викладач
Житомирський військовий інститут
ім. С.П. Корольова Національного
авіаційного університет,
м. Житомир*

Результати формування професійної іншомовної компетентності майбутніх офіцерів

Вступ. Питання професійної освіти військовослужбовців залишається традиційно актуальними на сучасному етапі розвитку українського суспільства, особливо за умов переходу армії на контрактну основу. На сьогодні постає завдання щодо формування у військовослужбовців Збройних Сил України професійної іншомовної компетентності і культури спілкування щодо ефективної комунікативної взаємодії за європейськими і світовими стандартами.

У ракурсі розв'язання проблеми нашого дослідження викликають інтерес праці О.Бойка, Н.Бориско, В.Бухбиндера, Т.Ваколюк, В.Євтушка, Г.Китайгородської, С.Кожушко, Л.Морської, В.Стасюк, О.Тарнопольського, оскільки вони проводилися у процесі інтенсивного вивчення іноземної мови (Н.Бориско, Т.Ваколюк, Г.Китайгородська, Л.Морська).

Формувальний етап експерименту було визначено як провідний метод дослідження формування професійної іншомовної компетентності майбутнього офіцера інженерно-технічної спеціальності.

Вибіркову сукупність експериментальної роботи склали курсанти I-III курсів факультетів радіотехніки та радіоелектроніки та чотири групи офіцерів 30-ї Окремої

Механізованої Бригади м. Новоград-Волинська. Усього експериментом було охоплено 302 військовослужбовці.

Завдання формувального етапу нашого дослідження полягало у перевірці ефективності експериментальної моделі та психолого-педагогічних умов реалізації технології поетапного формування професійної іншомовної компетентності майбутнього офіцера засобами комп'ютерних, а також інноваційних методик викладання центра самостійної підготовки та розробки пропозицій щодо удосконалення системи мовної підготовки складу Збройних Сил України. Дослідження курсантів експериментальної та контрольної груп на початку та в кінці експерименту відбувалося за паралельною структурою, тобто було виділено два однорідні об'єкти – експериментальна та контрольна групи. Навчально-виховний процес у експериментальній та контрольній групах був подібний у загальних рисах, оскільки здійснювався в межах державних освітніх стандартів і програм для вищих військових навчальних закладів.

Водночас, в експериментальній групі здійснювалися спеціальні, науково-обґрунтовані навчально-виховні впливи на курсантів з метою формування компетентного фахівця засобами іноземної мови із урахуванням рекомендацій Ради Європи щодо вивчення іноземних мов [НДР].

Результати формування мотиваційно-ціннісного компоненту. Важливо, що на всіх етапах формувального експерименту використовувався принцип створення ситуації успіху, радості, позитивних емоцій.

На рис.1 представлено кінцеві результати важливості вивчення іноземної мови курсантами, що дали можливість графічно представити важливість рівня знань іноземної мови .

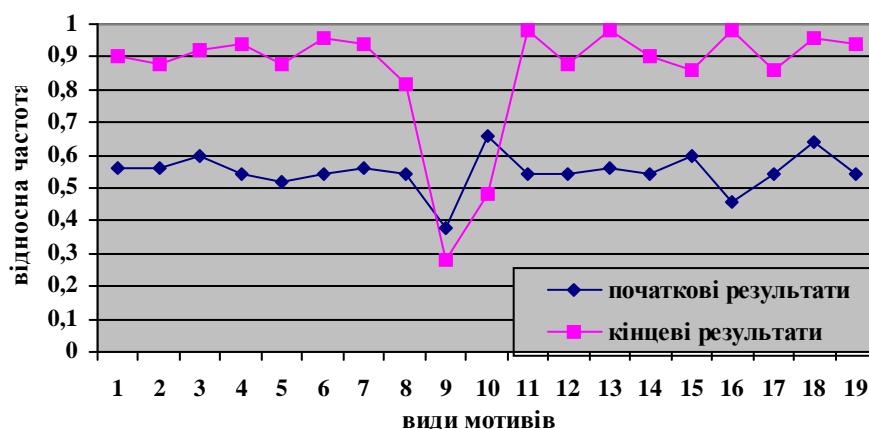

Рис.1. Початкові та кінцеві результати сформованості мотивів

За результатами дослідження для курсантів найменш значущими мотивами стали «вивчення іноземної мови через уникнення покарання» (0,28) та «прагнення отримати хорошу оцінку» (0,48). Зовнішні мотиви стали відігравати найменшу роль завдяки створенню сприятливому психологічному клімату, відповідних педагогічних умов та використанню інноваційних методик викладання.

Майже максимального значення досягли такі мотиви як «прагнення до участі в миротворчих операціях, що передбачає знання іноземної мови» (0,98) «розуміння предметів інженерно-технічної спрямованості на основі вивчення іноземної мови» (0,98), «необхідність участі у спільному прийнятті рішень з іноземними фахівцями» (0,98), «прагнення вільно спілкуватись з носіями мови у непередбачених ситуаціях» (0,96) та «прагнення жити у гармонії з представниками інших культур» (0,96) .

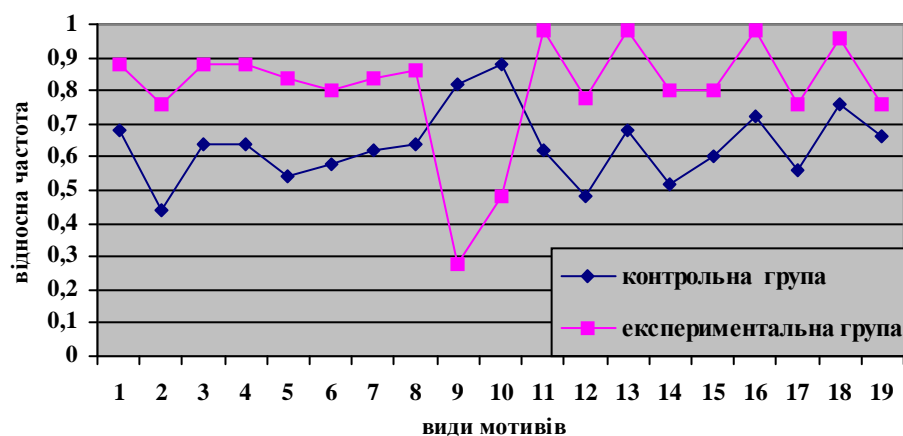

Рис.2. Різниця сформованості мотиваційно-ціннісного компоненту для двох груп

Саме ці мотиви були визначальними при формуванні професійної іншомовної компетентності.

Ми досягли того, що в процесі навчання визначальною стала внутрішня мотивація. Зовсім інші результати у контрольній групі, де навчальний процес проходив за традиційними методиками навчання (див. рис. 2).

Ті мотиви, які в експериментальній групі вважаються наймеш значущими, оцінюються курсантами контрольної групи як найбільш значимі. До них відносяться «вивчення іноземної мови через уникнення покарання» (0,82) та «прагнення отримати хорошу оцінку» (0,88). Тобто, зовнішня мотивація переважає внутрішню.

Дані результати свідчать про досить високий рівень сформованості мотиваційно-ціннісного компоненту професійної іншомовної компетентності курсантів експериментальної групи та про ефективність застосованих інноваційних методик викладання іноземної мови.

Результати формування функціонального компоненту. В основі формування функціонального компоненту професійної іншомовної компетентності майбутнього офіцера покладено оволодіння курсантами професійними функціями на основі професіограми випускника вищого військового навчального закладу в інтеграції з іноземною мовою та дисциплінами гуманітарного спрямування.

Формування цього компоненту особливо інтенсивно відбувалося під час другого та третього років навчання у вищому військовому навчальному закладі, коли курсанти вивчали тематику військового та інженерно - технічного спрямування.

Результати етапу формування функціонального компоненту в експериментальній групі представлені графічно у додатках та на рис.3.

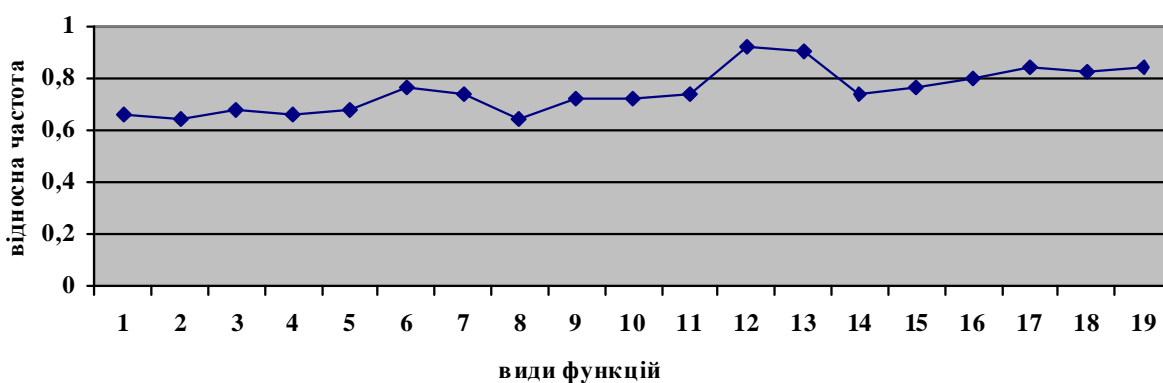

Рис.3. Результати формування функціонального компоненту в експериментальній групі

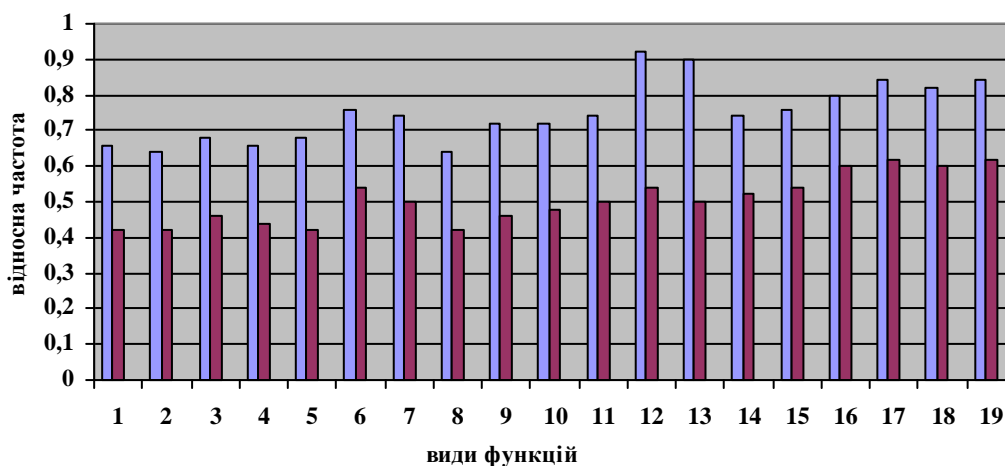

Рис.4. Початкові та кінцеві результати сформованості функціонального компоненту

Показники на цьому етапі значно збільшилися в порівнянні з показниками етапу діагностичного експерименту (див. рис.4).

В кінці етапу формуючого експерименту курсанти вважають, що найбільш сформованими функціями в них є : «застосовувати сучасні вітчизняні та іноземні системи автоматизованого проектування» (0,92) та «розроблення інтелектуальних систем підтримки рішень для забезпечення і розв'язання задач управління в умовах невизначеності даних в АСУ»(0,9).

На нашу думку, ці функції досягли такого значення завдяки інженерно - технічній тематиці спецкурсу.

Досить високого рівня сформованості у курсантів досягли такі функції як «обговорення стратегічних напрямів та розширення перспектив гуманізму» (0,82), «сприяти зміцненню суспільних цінностей» (0,84) та «підготувати підлеглих до прийнятих у певному соціокультурному середовищі зразків, норм, цінностей» (0,84). Таким результатам сприяв інтегрований зв'язок іноземної мови з дисциплінами гуманітарного спрямування такими як культурологія, філософія, історія війн та військового мистецтва.

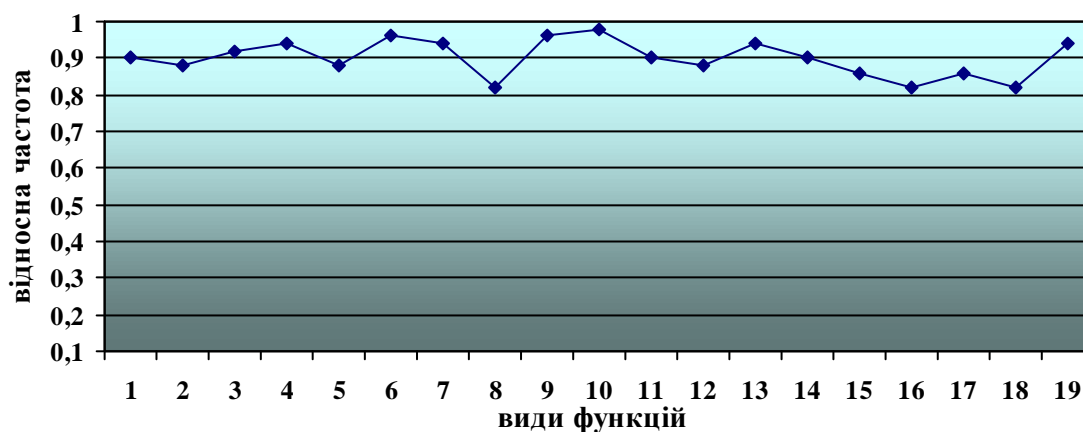

Рис.5. Важливість функціонального компонента в експериментальній групі

На думку курсантів, найменш сформованою функцією в них є «розроблення алгоритму роботи автоматизованих систем управління з використанням іноземної мови» (0,82). Поясненням цього факту є найменш значима важливість цієї функції на кінцевому етапі формуючого експерименту (див. рис.5).

Формуванню функціонального компонента сприяли інженерно-технічні презентації курсантів на теми професійного спрямування, вивчення іноземних систем автоматизованих систем управління за допомогою інтернет - занять, відео - семінарів на яких відбувалось ознайомлення курсантів зі специфічним професійним соціокультурним середовищем та додаткової літератури центра самостійної підготовки. Створенню професійного середовища нам допомагали знання майбутніх офіцерів із суміжних дисциплін інженерно - технічного спрямування.

Результати формування комунікативного компонента. Зміст комунікативного компонента професійної іншомовної компетентності ми виводили з поняття комунікативна компетентність.

Компонентами комунікативного змісту навчання виступають: сфери спілкування, теми і ситуації, типи комунікативних завдань, мовленнєві дії, актуальні для виділених типів ситуацій, які передбачені програмою спецкурсу. Готовність здійснювати іншомовне спілкування складається в процесі навчально-пізнавальної діяльності із засвоєння: а) мовного матеріалу

(лексичного, граматичного, фонетичного); б) мовленнєвого матеріалу (цілісних речень або слів і словосполучень, які виступають у їх функції, а також зв'язних текстів); в) дій з цим матеріалом щодо породження і розпізнавання якогось предметного змісту, співвіднесеного з темою або ситуацією з метою впливу на партнера спілкування [1].

Результати сформованості рівня знань в експериментальній групі на кінцевому етапі формуючого експерименту представлені графічно на рис.б.

На останньому етапі формуючого експерименту курсанти експериментальної групи дійшли висновку, що найбільш сформованими видами знань в них є **культурологічні**: «знання загальних правил поведження з іноземцем» (0,92), «знання військових звань, підрозділів, особливостей форм одягу армії, мова якої вивчається» (0,9), «знання культурних реалій народу, мова якого вивчається» (0,9); **військово-культурологічні**: «знання правил поведження з військовополоненими, військових команд» (0,9), та **інженерно-технічні**: «знання різних видів озброєння, яке використовуються в миротворчих місіях» (0,88) та «особливостей радіоелектронної розвідки» (0,92). Сформованості таких видів знань сприяла миротворча та військова тематика спецкурсу «Особливості формування

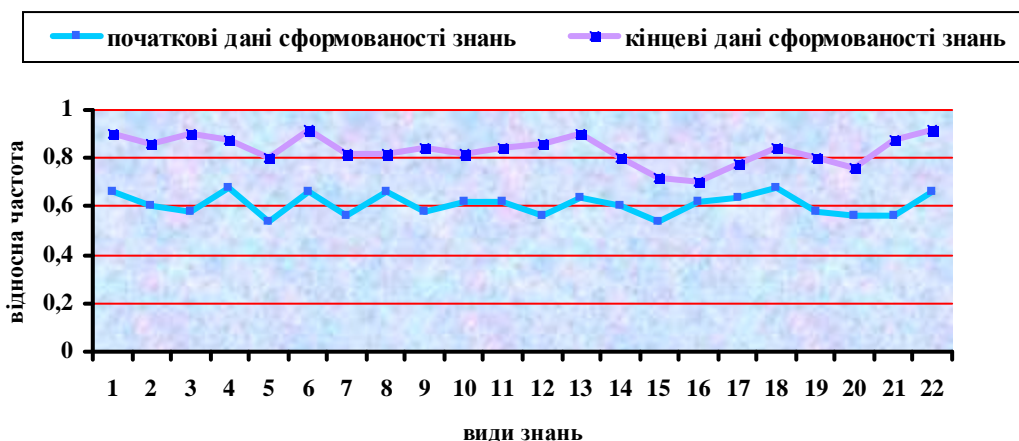

Рис.б. Зріз початкових та кінцевих знань в експериментальній групі

професійної іншомовної компетентності військовослужбовця-професіонала» та соціокультурна спрямованість курсу. Деякі види знань є менш сформовані ніж вищеназвані види. До них відносяться **культурологічні**: «знання звичаїв,

традицій народу, мова якого вивчається» (0,86), «знання загальних даних країн, які беруть участь у миротворчій діяльності» (0,88), «особливостей поводження з національностями, які проживають в зоні проведення миротворчих операцій» (0,82); **військово-культурологічні**: «знання особливостей організації армій англomовних країн»(0,86), «кодексу поведінки миротворця» (0,84), «знання миротворчої діяльності сил ООН» (0,82), «знання військово-політичних об'єднань» (0,82), «знання миротворчої діяльності сил НАТО» (0,84); **інженерно - технічні**: «знання особливостей роботи з телевізійною апаратурою»(0,84).

Показники даних видів знань не найвищі, однак їх можна вважати досить високими особливо якщо ми порівняємо початкові та кінцеві дані формування знань в експериментальній групі (див. рис.6).

Найменш сформованими видами знань у майбутніх офіцерів є такі як **інженерно - технічні**: «знання інформаційних систем» (0,72), «знання систем телекомунікацій» (0,7), «особливостей роботи з обчислювальною технікою» (0,7), «знання засобів космічного зв'язку» (0,8), «різних видів транспорту, який використовується в миротворчих місіях» (0,76); **військово-культурологічні**: «знання військової топографії»(0,8) та **культурологічні**: «знання особливостей культури країн, де проводиться миротворча діяльність ЗСУ» (0,8).

Сформованість таких видів знань перебуває на такому рівні тому що відсутня реалізація знань на практичному рівні їх застосування. Можливість їх апробації з'явиться лише після закінчення вищого військового навчального закладу та

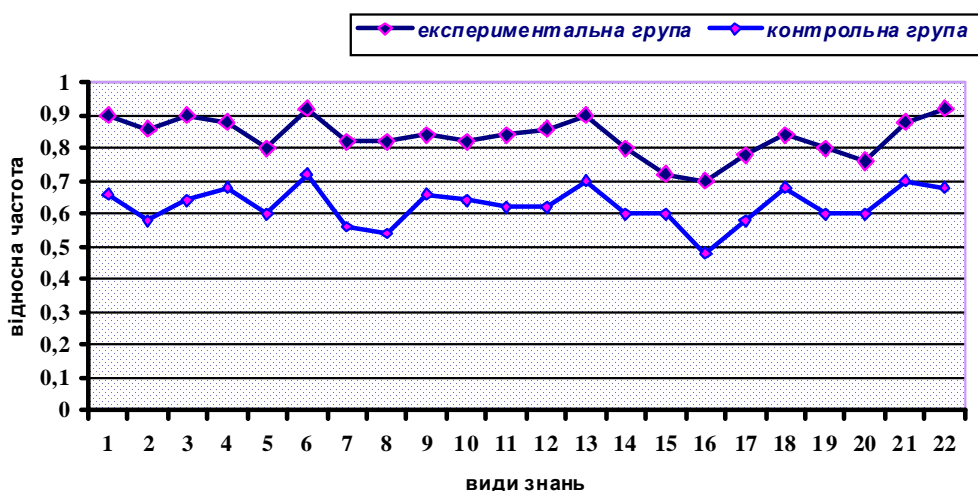

Рис.7. Результати сформованості знань в експериментальній та контрольній групі

певного досвіду роботи, який у курсантів відсутній. Порівнюючи результати сформованості знань в експериментальній та контрольній групі (див. рис.7), ми приходимо до висновку, що курсанти контрольної групи на належному рівні оволоділи такими видами знань, які допоможуть вирішувати військовослужбовцям проблеми в повсякденному житті та в професійному колі.

Курсантами був оцінений рівень сформованості вмінь що допомогло нам встановити динаміку їх розвитку на початковому та кінцевому етапі експерименту. Кінцеві результати сформованості вмінь експериментальної

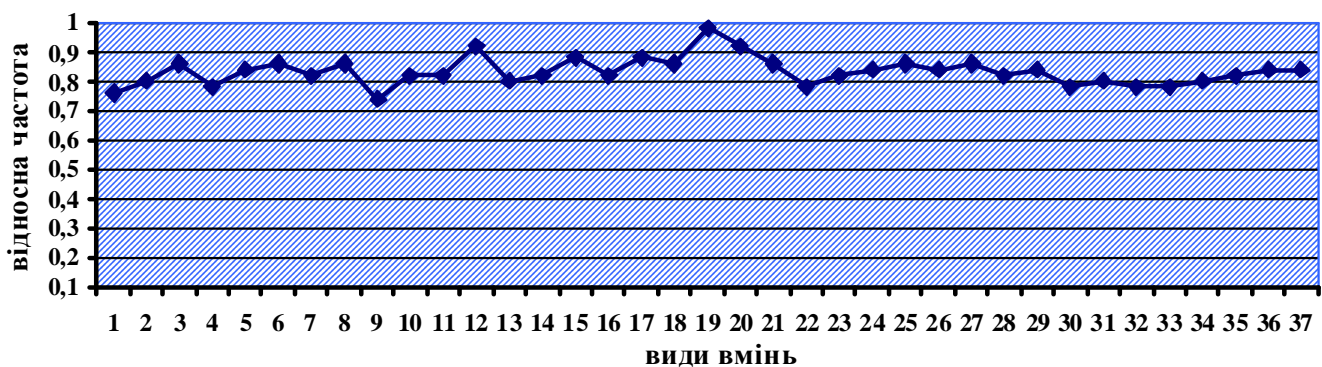

Рис.8. Сформованість вмінь експериментальної групи

групи графічно подані на рис. 8.

За результатами дослідження, найбільш сформованими вміннями на думку курсантів є комунікативні : «формувати власне ставлення до різних військових концепцій та теорій» (0,98), «вміти вибрати оптимальний стиль спілкування з мирним населенням країни, в якій перебуває»(0,92) та«з військовослужбовцями різних звань, з якими сумісно проводиться операція» (0,86); конструктивні: «визначати головні завдання місії»; організаторські: «здійснювати контроль військової дисципліни з використанням іноземної мови» (0,88) та «засвоювати знання, пов'язані з особливостями виконання місії»(0,88).

Розвитку таких вмінь курсантів сприяла військово-миротворча тематика спецкурса «Особливості формування професійної іншомовної компетентності майбутнього офіцера- професіонала», моделювання ситуацій близьких до реальних, створення сумісних проектів та презентації брифінгів.

Найменш сформованими виявилися такі вміння курсантів як проектувальні: «проектувати головні завдання миротворчих операцій» (0,74); гностичні: «аналізувати іноземну військову літературу»(0,8), «аналізувати стан та вплив на населення релігійних конфесій» (0,78); комунікативні: «вміти спілкуватись з агресивно настроєним населенням»(0,78).

Серед соціокультурних вмінь менш сформованими ніж інші виявилися такі: «розпочати та закінчити розмову з іноземцем» (0,84), «використовувати культурологічні знання при соціальній взаємодії» (0,78), «використовувати засоби вербальної та невербальної комунікації, враховуючи особливості носія культури»(0,78).

До таких відповідей курсантів спонукали відсутність досвіду участі в миротворчих місіях та існування комунікативного бар'єра при спілкуванні з іноземцем, що заставляє майбутніх офіцерів відчувати невпевненість в своїх вміннях. Розвиток вмінь курсантів особливо стає помітний при порівнянні результатів сформованості вмінь експериментальної та контрольної групи курсантів (див.рис.9).

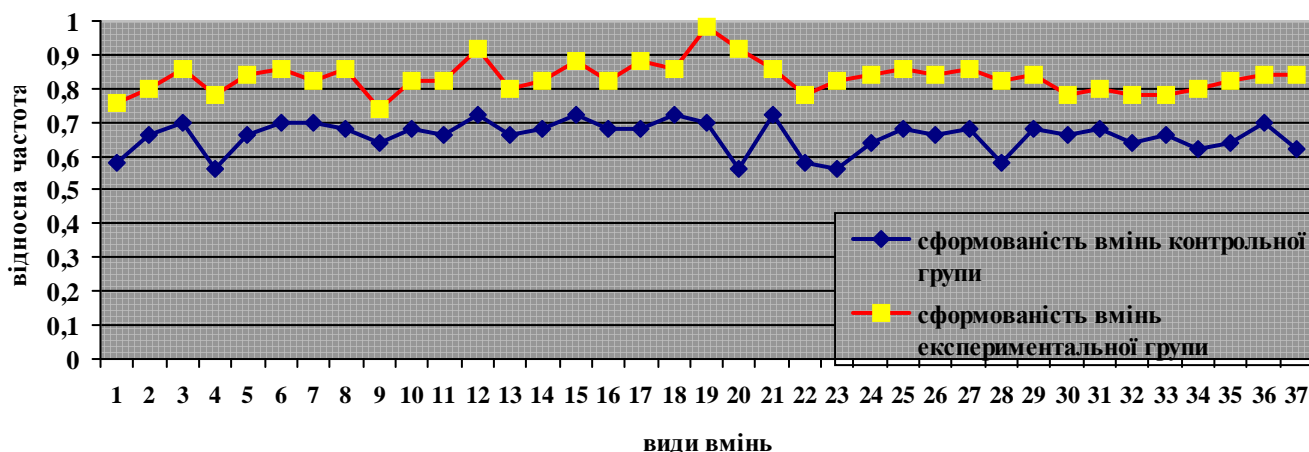

Рис.9. Сформованість вмінь контрольної та експериментальної групи

Результати формування рефлексивного компоненту. Рефлексивний компонент професійної іншомовної компетентності включає в себе розвиток самопізнання, здатність до рефлексії, оволодіння способами самовдосконалення, морального самовизначення, формування життєвої позиції як системи особистісних цінностей і ставлення до життя.

Оскільки він є регулятором особистісних досягнень, пошуку особистісних змістів у спілкуванні з людьми, самоврядування, мобільності, професійного росту, удосконалювання майстерності, розвитку рефлексивних здібностей і формування індивідуального стилю роботи то і визначався нами за допомогою шкали самооцінювання Рекомендацій Ради Європи [2], яка допомогла визначити рівень оволодіння іншомовною компетентністю(див. рис.10).

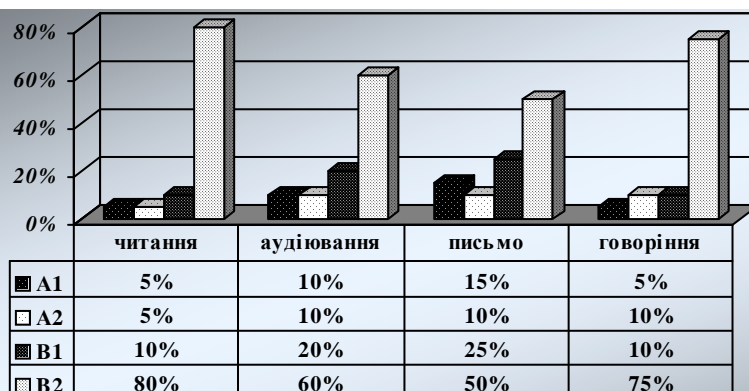

Рис.10. Сформованість рефлексивного компонента експериментальної групи

Результати дослідження свідчать про просунутий рівень (B2) іншомовної підготовки майбутніх офіцерів вищого військового навчального закладу з усіх видів мовленнєвої діяльності. Педагогічна практика показала, що найбільше проблем у курсантів виникало з такими видами мовленнєвої діяльності як аудіювання (лише 3 % військовослужбовців володіли рівнем B2) та письмо(2% курсантів володіли рівнем B2) на діагностичному етапі експерименту. На останньому етапі формуючого експерименту 60% курсантів отримали рівень B2 з аудіювання, та 50% оволоділи письмом на цьому ж рівні.

За результатами дослідження 50 % курсантів володіло рівнем A1, а через три роки навчання завдяки спецкурсу кількість військовослужбовців, які володіли рівнем A1 значно зменшилась. 80% курсантів оволоділи читанням та 75% розвинули навички письма на рівні B2.

Висновок. Ми приходимо до висновку, що успіхам майбутніх офіцерів сприяли інноваційні методики та технології спецкурсу, створення творчої атмосфери при проведенні занять з використанням інноваційних методик

навчання та викладання, застосування поєднання комунікативного та традиційного методу навчання, використання ділових та рольових ігор, творчих презентацій, проведення аудіо -, відео та інтернет – занять.

Отже, розвитку компонентів професійної іншомовної компетентності сприяло використання інформаційних та телекомунікаційних технологій, які дали можливість створити іншомовно - навчальне середовище — середовище, у якому поряд із традиційними матеріалами та видами роботи використовувались можливості ресурсів інформаційно-комп'ютерних технологій та іншомовні навчальні матеріали нового покоління.

Література

1. Бим И.Л. Теория и практика обучения немецкому языку в средней школе. Проблемы и перспективы. – М.: Просвещение, 1988. – 254 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання /Науковий редактор українського видання, доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва .– К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.

Анотація

Маслак Л.П. Результати формування професійної іноземної компетентності майбутніх офіцерів

У статті розглянуто результати формування мотиваційно - ціннісного, функціонального та комунікативного компонентів професійної іноземної компетентності. Запропонована методика поетапного формування професійної іноземної компетентності майбутнього офіцера, проаналізовано етапи її формування у вищому військовому навчальному закладі, розкрито умови та критерії її успішного розвитку.

Summary

Maslak L.P. The results of future officers' professional foreign language competence formation

The article deals with the results of evaluative and motivational, functional and communicative components of professional foreign language competence formation.

It also suggests the technique of gradual future officer's professional foreign competence formation, analyzes its stages of formation at higher military educational establishment and reveals conditions as well as criteria of its successful development.

Ключові слова: професійна іноземна компетентність, мотиваційно-ціннісний, функціональний, комунікативний компоненти.

Key words: professional foreign language competence, evaluative and motivational, functional and communicative components.